

مردم ایران و سایر کشورها یک شبانه روز خود را چگونه سپری می‌کنند؟

مریم پوررضانور^۱ و الهام فتحی^۲

^۱ کارشناس علوم اجتماعی، دفتر آمارهای جمعیت، نیروی کار و سرشماری، مرکز آمار ایران
^۲ کارشناس ارشد جمعیت‌شناسی، دفتر آمارهای جمعیت، نیروی کار و سرشماری، مرکز آمار ایران

افراد در کشورها را مورد مقایسه قرار داده است. برای مقایسه‌ی یافته‌های آمارگیری گذران وقت ایران با سایر کشورها توجه به نکات زیر مفید است:

◀ جامعه‌ی پاسخگویان این آمارگیری از کشوری به کشور دیگر متفاوت است. به‌عنوان مثال جامعه‌ی پاسخگویان آمارگیری گذران وقت در ایران جمعیت ۱۵ ساله و بیش‌تر، در اسپانیا جمعیت ۱۰ ساله و بیش‌تر و در انگلستان جمعیت ۸ ساله و بیش‌تر است.

◀ در کشورهای دیگر آمارگیری گذران وقت در نقاط شهری و روستایی اجرا شده است. درحالی‌که در ایران با توجه به شرایط فرهنگی و اجتماعی کشور این طرح فقط در نقاط شهری کشور اجرا شده است.

◀ نوع طبقه‌بندی برای فعالیت‌های گذران وقت از کشوری به کشور دیگر تغییرات چشمگیر و متفاوتی دارد. به‌گونه‌ای که در بسیاری از موارد امکان مقایسه‌ی یافته‌ها را بسیار مشکل و در مواردی غیر

دست آورده‌اند که در برنامه‌ریزی‌ها و مطالعات اقتصادی و اجتماعی از آن بهره می‌برند، از جمله کشورهای این گروه می‌توان به انگلستان، اسپانیا، کانادا، آمریکا، ژاپن و مکزیک اشاره کرد. کشورهای در حال توسعه نیز با بهره‌گیری از تجربیات به دست آمده در کشورهای توسعه‌یافته در این عرصه گام نهاده‌اند که به‌تدریج بر شمار این کشورها افزوده می‌شود. شمار کشورهای در حال توسعه که به جرگه‌ی کشورهای دارای تجربه‌ی انجام بررسی‌های گذران وقت پیوسته‌اند کمتر است و این کشورها از نظر تجربه‌ی انجام مطالعات گذران وقت جوان‌تر هستند، از جمله این کشورها می‌توان آفریقای جنوبی و هند را نام برد.

بررسی شیوه‌ی گذران وقت در ایران نخستین بار در سال‌های ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸ توسط مرکز آمار ایران انجام شد که به سبب نگرش همه‌جانبه به فعالیت‌های افراد، دارای اطلاعاتی است که از مطالعات اقتصادی و اجتماعی دیگر قابل دسترسی نیست. این گزارش با استفاده از نتایج آمارگیری گذران وقت در تابستان ۱۳۸۸ و نتایج آمارگیری‌های مشابه در کشورهای دیگر، شیوه‌ی گذران وقت

منظور از گذران وقت انجام تمام فعالیت‌هایی است که معمولاً توسط یک فرد در طول شبانه‌روز صورت می‌گیرد. بر اساس این تعریف فعالیت‌های گذران وقت با فعالیت‌های اوقات فراغت که معمولاً در اوقات غیر کاری افراد انجام می‌گیرد، متفاوت است. اوقات فراغت یا به بیان دیگر اوقات غیر کاری تنها بخشی از اوقات سپری‌شده‌ی افراد است ولی شناخت شیوه‌ی گذران وقت افراد نیازمند بررسی جامع و همه‌جانبه‌ی تمام فعالیت‌ها و کارهایی که افراد در طول شبانه‌روز انجام می‌دهند و توجه به مدت زمانی است که افراد برای هر فعالیت در اوقات کاری و غیر کاری اختصاص می‌دهند.

بررسی شیوه‌ی گذران وقت در کشورهای جهان دارای پیشینه‌ی متفاوتی است. کشورهای توسعه‌یافته که پایه‌گذار این بررسی‌ها بوده‌اند، از تجربه‌ی غنی‌تری برخوردارند و در دهه‌های گذشته تعاریف و مفاهیم طبقه‌بندی‌ها و روش‌های انجام این مطالعات را تدوین کرده و به تکامل رسانده‌اند. این گروه از کشورها با انجام این بررسی‌ها به‌صورت پیوسته و منظم، داده‌های آماری ارزشمندی به

جدول ۱- میانگین زمان سپری شده توسط جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر به تفکیک فعالیت‌های مختلف در طی یک روز بر حسب جنس، نقاط شهری ایران تابستان ۱۳۸۸

گروه‌های فعالیت ^۲	متوسط ساعات انجام هر فعالیت		
	مرد و زن	مرد	زن
کار و فعالیت‌های شغلی	۰۲:۳۵	۰۴:۳۴	۰۰:۳۹
خانه‌داری	۳:۰۰	۰۱:۱۴	۰۴:۴۲
فعالیت‌های داوطلبانه و خیریه	۰۰:۰۳	۰۰:۰۳	۰۰:۰۲
فعالیت‌های آموزشی و فراگیری	۰۰:۲۵	۰۰:۲۲	۰۰:۲۸
مشارکت اجتماعی	۰۰:۵۹	۰۰:۵۸	۱:۰۰
فعالیت‌های تفریحی و فرهنگی	۰۰:۱۹	۰۰:۲۵	۰۰:۱۴
فعالیت‌های ورزشی	۰۰:۱۲	۰۰:۱۸	۰۰:۰۷
استفاده از رسانه‌های جمعی	۰۲:۲۳	۰۲:۲۱	۰۲:۲۵
نگهداری و مراقبت شخصی	۱۴:۰۳	۱۳:۴۳	۱۴:۲۲
اظهارنشد	۰۰:۰۱	۰۰:۰۱	۰۰:۰۱
کل	۲۴:۰۰	۲۴:۰۰	۲۴:۰۰

منبع: نتایج طرح آمارگیری گذران وقت ۱۳۸۸ ایران

برخی از طبقات گروه‌های عمده‌ی فعالیت در جدول ۱ به مقایسه‌ی برخی از فعالیت‌ها در ایران با سایر کشورها می‌پردازیم. جدول ۴ میانگین زمان سپری شده در فعالیت مراقبت شخصی افراد در ایران را در مقایسه با ۸ کشور دیگر نشان می‌دهد. این جدول گویای آن است که میانگین ساعات سپری شده ایرانی‌ها برای انجام امور مراقبت شخصی مانند خوردن و آشامیدن، استراحت کردن و خوابیدن، نظافت و استحمام، دریافت مراقبت‌های پزشکی (مانند فیزیوتراپی و دندانپزشکی) و ... بیش‌تر از سایر کشورها است. این تفاوت در هر دو جنس کاملاً مشهود است.

^۱ توضیح این که در ایران از طبقه‌بندی بین‌المللی فعالیت‌ها برای آمارهای گذران وقت (ICATUS) استفاده شده است. این طبقه‌بندی برای بررسی و شناسایی فعالیت گذران وقت افراد به کار می‌رود. آخرین ویرایش این طبقه‌بندی در سال ۲۰۰۳ انجام شده است. هدف اصلی این طبقه‌بندی کمک به کشورها برای تهیه‌ی آمارهای گذران وقت به کمک یک طبقه‌بندی مطابق با شرایط ملی و همچنین تسهیل مشارکت بین‌المللی است. ویژگی اصلی این طبقه‌بندی، سازگاری با چارچوب نظری و تعاریف و مفاهیم و طبقه‌بندی‌های به کار رفته در سیستم حساب‌های ملی سازمان ملل (SNA) است. آمارهای گذران وقت، تمام فعالیت‌های خانوار اعم از بدون مزد و با مزد که در طول شبانه‌روز انجام می‌شوند را در بر می‌گیرد. واحد طبقه‌بندی فعالیت‌های گذران وقت، فعالیت است. این طبقه‌بندی شامل ۵ سطح با ساختار سلسله‌مراتبی است. سطح اول آن شامل ۱۵ بخش اصلی ۲ رقمی، سطح دوم شامل ۵۴ بخش ۳ رقمی و به همین ترتیب سطح ۳، ۴ و ۵ آن به ترتیب شامل گروه‌های ۴ رقمی، کلاس‌های ۵ رقمی و زیرکلاس‌های ۶ رقمی است. البته بررسی‌ها نشان داد برخی از کشورها از طبقه‌بندی‌های دیگری نظیر Eurostat استفاده می‌کنند.

^۲ گروه‌های فعالیت بر اساس طبقه‌بندی ICATUS (گروه ۱۵) در ۱۰ گروه ادغام شده است.

ممکن می‌سازد^۱.

◀ سال تقویمی و آماری کشورها در اجرای این طرح آمارگیری متفاوت است.

◀ دوره‌ی آمارگیری از کشوری به کشور دیگر تغییر می‌یابد.

◀ دوره‌های زمانی تفکیک شده به منظور درج شرح فعالیت‌های افراد در طول یک شبانه‌روز در ایران ۱۵ دقیقه، در اسپانیا ۱۰ دقیقه و در کشوری مثل ایتالیا ۵ دقیقه است.

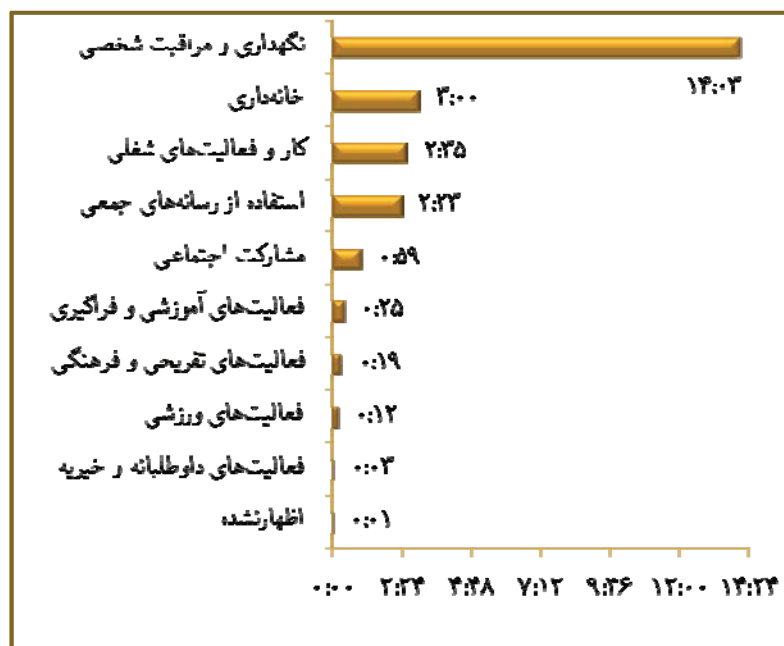
◀ زمانی که می‌بایست پاسخگویان به تکمیل ساعات گذران وقت خود اختصاص دهند از یک هفته تا یک روز از کشوری به کشور دیگر تغییر می‌یابد. در ایران این زمان ۲۴ ساعت است.

به منظور درک بهتر شیوه‌ی گذران وقت در کشورهای جهان، در جداول ۱ تا ۳ اطلاعات مربوط به نتایج کلی طرح گذران وقت ایران، اسپانیا و انگلستان ارائه شده است. صرف نظر از نکاتی که در مورد مقایسه‌پذیری طرح‌های گذران وقت کشورهای مختلف مطرح شد، با بازسازی

جدول ۳- میانگین زمان سپری شده توسط جمعیت ۸ ساله و بیش تر به تفکیک فعالیت های گذران وقت بر حسب جنس، سال ۲۰۰۰، انگلستان

گروه های فعالیت		متوسط ساعات انجام هر فعالیت	
مرد	زن	مرد	زن
۰۸:۰۴	۰۸:۱۸	خوابیدن	
۰۰:۴۳	۰۰:۴۸	استراحت	
۰۰:۴۰	۰۰:۴۸	فعالیت های شخصی	
۰۱:۲۵	۰۱:۱۹	خوردن و نوشیدن	
۰۵:۲۵	۰۴:۵۳	اوقات فراغت	
۰۲:۵۰	۰۲:۲۵	تماشای تلویزیون و DVD و گوش کردن به رادیو/ موسیقی	
۰۱:۲۲	۰۱:۳۲	زندگی اجتماعی و سرگرمی ها	
۰۰:۳۷	۰۰:۲۳	بازی و تفریح ها	
۰۰:۱۳	۰۰:۰۷	ورزش	
۰۰:۲۳	۰۰:۲۶	مطالعه آزاد (خواندن)	
۰۳:۴۵	۰۲:۲۶	کار و مطالعه	
۰۱:۴۱	۰۳:۰۰	خانه داری	
۰۰:۱۵	۰۰:۳۲	نگهداری و مراقبت از بچه	
۰۰:۱۵	۰۰:۲۰	کار داوطلبانه و عضویت در انجمن ها	
۰۱:۳۲	۰۱:۲۲	مسافرت	
۰۰:۱۳	۱۵:۰۰	سایر	
۲۴:۰۰	۲۴:۰۰	کل	

منبع: مرکز تحقیقات گذران وقت

نمودار ۱- میانگین زمان سپری شده توسط جمعیت ۱۵ ساله و بیش تر به تفکیک گروه های گذران وقت تابستان ۱۳۸۸

جدول ۲- میانگین زمان سپری شده توسط جمعیت ۱۰ ساله و بیش تر به تفکیک فعالیت های گذران وقت بر حسب جنس، سال ۲۰۰۹، اسپانیا

گروه های فعالیت		متوسط ساعات انجام هر فعالیت	
مرد	زن	مرد	زن
۱۱:۳۵	۱۱:۲۹	مراقبت شخصی	
۰۳:۰۳	۰۱:۵۳	کار	
۰۰:۴۷	۰۰:۴۷	مطالعه	
۰۱:۵۰	۰۴:۰۴	خانوار و خانواده	
۰۰:۱۱	۰۰:۱۵	کار داوطلبانه و عضویت در انجمن ها	
۰۱:۰۱	۰۰:۵۷	زندگی اجتماعی و سرگرمی ها	
۰۰:۴۹	۰۰:۳۳	ورزش و فعالیت در هوای آزاد	
۰۰:۴۴	۰۲:۲۳	سرگرمی و تفریح ها	
۰۲:۴۵	۰۲:۳۳	وسایل ارتباط جمعی	
۰۱:۱۴	۰۱:۰۷	گردش و سایر	
۲۴:۰۰	۲۴:۰۰	کل	

منبع: مرکز اطلاعات گذران وقت اسپانیا

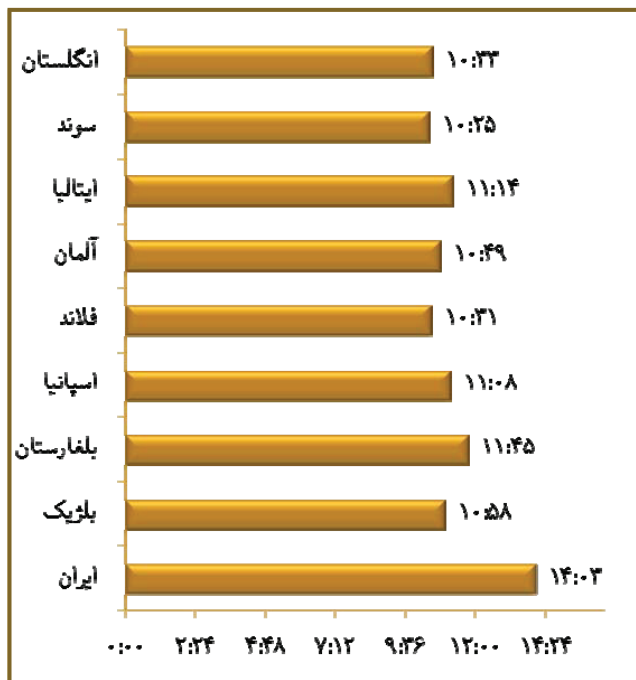
جدول ۵ میانگین ساعات سپری شده برای استفاده از رسانه های جمعی در کشورهای منتخب را نشان می دهد. بر اساس این جدول می توان گفت میانگین زمان سپری شده ی ایرانی ها در استفاده از رسانه های جمعی در حالت متعادل در بین کشورها قرار دارد. بیش ترین استفاده از رسانه های جمعی در بین ۹ کشور در انگلستان با ۲:۲۹ ساعت و کمترین استفاده از رسانه های جمعی در کشور ایتالیا با ۱:۴۳ ساعت است. توضیح این که این الگو در بین زنان و مردان متفاوت است.

جدول ۶ میانگین ساعات سپری شده برای انجام کار در فعالیت های شغل اول و دوم در کشورهای منتخب را نشان می دهد. بر اساس این جدول می توان چنین نتیجه گیری کرد که میانگین ساعات سپری شده ی ایرانی ها در فعالیت اصلی شغل اول و دوم در

جدول ۴- میانگین زمان سپری شده در فعالیت اصلی مراقبت شخصی در یک روز، کشورهای منتخب

شرح	ایران	بلژیک	بلغارستان	اسپانیا	فنلاند	آلمان	ایتالیا	سوئد	انگلستان
مرد و زن	۱۴:۰۳	۱۰:۵۸	۱۱:۴۵	۱۱:۰۸	۱۰:۳۱	۱۰:۴۹	۱۱:۱۴	۱۰:۴۵	۱۰:۳۳
مرد	۱۳:۴۳	۱۰:۴۵	۱۱:۵۴	۱۱:۱۱	۱۰:۲۳	۱۰:۴۰	۱۱:۱۶	۱۰:۱۲	۱۰:۲۲
زن	۱۴:۲۲	۱۱:۱۱	۱۱:۳۸	۱۱:۰۵	۱۰:۳۸	۱۰:۵۸	۱۱:۱۲	۱۰:۳۸	۱۰:۳۴

منبع: مرکز تحقیقات گذران وقت

نمودار ۲- الگوی گذران وقت بر اساس فعالیت اصلی مراقبت شخصی، کشورهای منتخب

بین ۹ کشور در رده‌ی هشتم قرار می‌گیرد. حداکثر فعالیت اصلی کار در فعالیت‌های شغل اول و دوم در بین ۹ کشور منتخب مربوط به کشور سوئد با ۳:۲۳ ساعت و حداقل آن مربوط به کشور بلژیک با تا ۲:۲۷ ساعت است. شایان ذکر است که زنان ایرانی حداقل میانگین ساعات سپری شده برای انجام کار در فعالیت‌های شغل اول و دوم را در بین ۹ کشور دارند. این موضوع به دلیل بالا بودن نرخ بیکاری زنان ایرانی در سال ۱۳۸۸ (برابر ۱۶/۸ درصد بر اساس نتایج طرح آمارگیری از نیروی کار ۱۳۸۸) و اوضاع اجتماعی و فرهنگی و شرایط سخت ورود به بازار کار در ایران است.

جدول ۵- میانگین ساعات سپری شده در فعالیت اصلی استفاده از رسانه‌های جمعی در یک روز، کشورهای منتخب

شرح	ایران	بلژیک	بلغارستان	اسپانیا	فنلاند	آلمان	ایتالیا	سوئد	انگلستان
مرد و زن	۰۲:۲۳	۰۲:۲۸	۰۲:۳۱	۰۱:۵۳	۰۲:۲۳	۰۱:۵۴	۰۱:۴۳	۰۱:۵۳	۰۲:۲۹
مرد	۰۲:۲۱	۰۲:۴۰	۰۲:۴۷	۰۲:۰۵	۰۲:۳۶	۰۲:۰۲	۰۱:۵۶	۰۲:۰۳	۰۲:۴۴
زن	۰۲:۲۵	۰۲:۱۶	۰۲:۱۷	۰۱:۴۸	۰۲:۱۰	۰۱:۴۴	۰۱:۳۲	۰۱:۴۵	۰۲:۱۴

منبع: مرکز تحقیقات گذران وقت

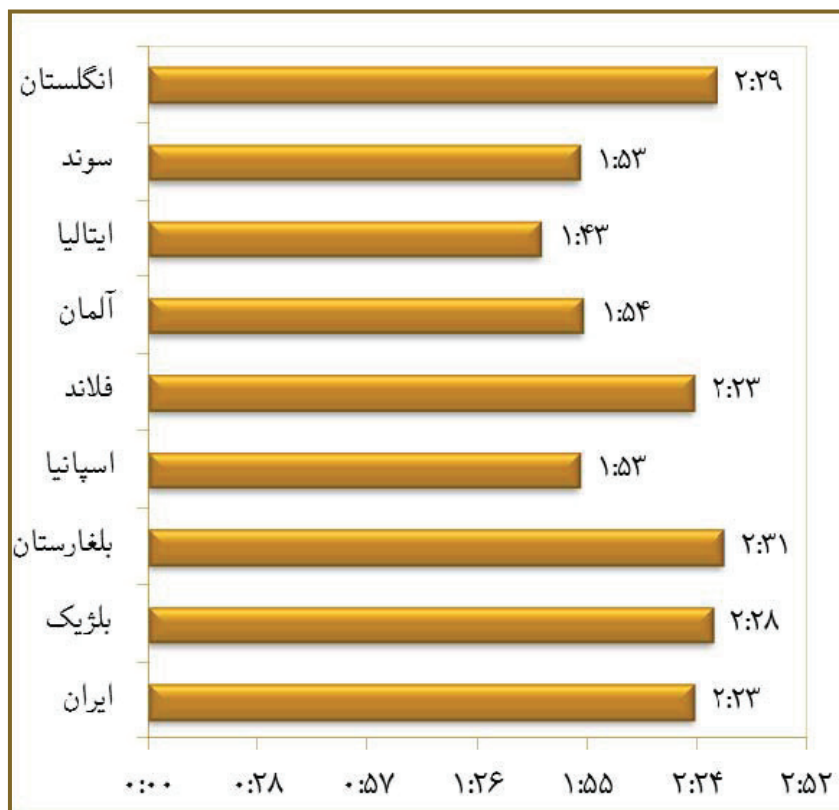
جدول ۶- میانگین ساعات سپری شده در فعالیت اصلی شغل اول و دوم* در یک روز، کشورهای منتخب

شرح	ایران	بلژیک	بلغارستان	اسپانیا	فنلاند	آلمان	ایتالیا	سوئد	انگلستان
مرد و زن	۲:۳۵	۰۲:۲۷	۰۲:۵۸	۰۳:۱۰	۰۳:۰۷	۰۲:۳۶	۰۲:۵۹	۰۳:۲۳	۰۳:۱۳
مرد	۴:۳۴	۰۳:۰۵	۰۳:۲۷	۰۴:۱۷	۰۳:۴۶	۰۳:۲۱	۰۴:۱۱	۰۴:۰۰	۰۴:۰۶
زن	۰۰:۳۹	۰۱:۵۲	۰۲:۳۳	۰۲:۰۵	۰۲:۳۲	۰۱:۵۳	۰۱:۵۰	۰۲:۴۷	۰۲:۲۱

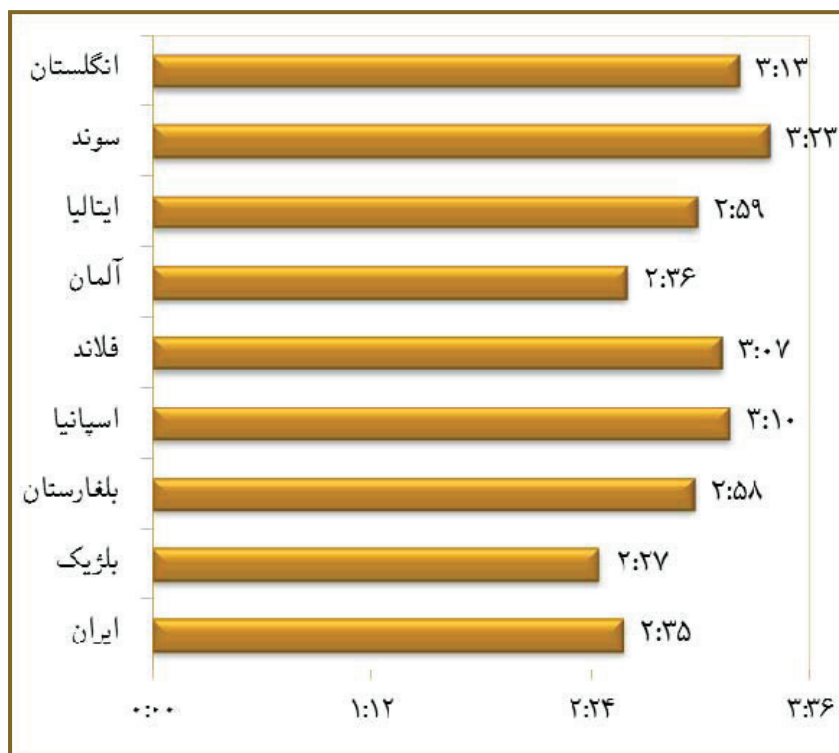
منبع: مرکز تحقیقات گذران وقت

* در ایران این طبقه معادل طبقه‌ی فعالیت کار و فعالیت‌های شغلی لحاظ شده است.

نمودار ۳- الگوی گذران وقت بر اساس فعالیت اصلی استفاده از رسانه‌های جمعی، کشورهای منتخب

نمودار ۴- الگوی گذران وقت بر اساس فعالیت اصلی شغل اول و دوم، کشورهای منتخب

مرجع‌ها

مرکز آمار ایران، (۱۳۸۸). نتایج طرح آمارگیری گذران وقت ۱۳۸۸
مرکز آمار ایران، (۱۳۸۸). نتایج طرح آمارگیری نیروی کار ۱۳۸۸

Center for time use research, <http://www.timeuse.org>

Instituto Nacional de Estadística, Press Section, Time Use Survey (TUS), http://www.ine.es/en/prensa/eet_prensa_en.htm